

Magdalena Różycka

Uniwersytet Jagielloński

NOWE OBLCICZE KOMUNIKACJI. WYBRANE ASPEKTY PRAWNE I ETYCZNE ROZPOWSZECHNIANIA TREŚCI W CYBERPRZESTRZENI

Abstract

NEW FACE OF COMMUNICATION. SELECTED LEGAL AND ETHICAL ASPECTS OF SPREADING CONTENTS IN THE CYBERSPACE

It can be regarded as we have a problem with the application of its provisions to the content present in the network in terms of law because regulations on media infiltrate boundaries – so, and the media themselves. Polish law is not adapted to the changing technology reality. And it is not only the universal use of social media. Traditional media also taking into account the convergence process are present in the network. The purpose of this publication is to analyze certain aspects of legal regulations concerning the distribution of content in cyberspace – on the basis of the law in Poland the media. To demonstrate that self-regulation in the area of electronic media has the great advantage that it can go in a relatively short distance for the development of “new” media. In contrast, new, precise regulations in the matter of electronic media are difficult to be implemented in a short time.

Key words: cyberspace, convergence, law, media

1. Wstęp

Internet staje się coraz ważniejszym narzędziem komunikacji – umożliwia dostęp do informacji i usług. Jest medium interaktywnym. Pozwala na wyrażanie opinii i wymianę poglądów. Obejmuje coraz więcej dziedzin życia społecznego oraz politycznego. Medium to jest jednak przestrzenią niematerialną, wirtualną¹. Jak zauważa Karol Dobrzeńcki, „Technicznie Internet to nie jednostkowy przedmiot materialny, ale miliony urządzeń sieciowych (routerów, serwerów, komputerów etc.), połączo-

¹ R. Kański, *Podstawy i rozwój e-biznesu*, Wyższa Szkoła Handlowa, Wrocław 2005, s. 11.

nych różnymi łączami telekomunikacyjnymi”². Wskazuje on, iż ze względu na rozwój techniki widoczne jest odchodzenie od rozumienia Internetu jako sieci komputerowej na rzecz postrzegania go jako „środowiska sieciowego” lub „cyberprzestrzeni”³. Słowo „cyberprzestrzeń” zostało po raz pierwszy użyte przez Williama Gibsona w 1984 roku w powieści *Burning Chrome*⁴. W ocenie Karola Dobrzenieckiego cyberprzestrzeń można zdefiniować jako „niematerialną emanację Internetu, nową przestrzeń, w której (w specyficzny sposób) toczy się życie społeczne”⁵.

Wydaje się, iż jeśli technologie internetowe będą ewoluować w obecnym tempie, to za kilka lat pojęcie medium straci jakikolwiek sens. Jego istotą jest bowiem pośrednictwo, co zakłada odległość między wydarzeniem a jego odbiorcą⁶. Nowe media pokonały już czas – coraz częściej donoszą o wydarzeniach na gorąco, gdy te jeszcze trwają. Można przypuszczać, iż wkrótce pokonają też przestrzeń. CNN eksperymentuje z przekazem trójwymiarowym, a za kilka lat może się okazać, że wydarzenia będziemy oglądać nie tylko na żywo, ale także „na miejscu” – stojąc obok prezydenta USA podczas zaprzysiężenia albo na polu walki w Gazie⁷.

Jak zauważył Adam Bodnar podczas konferencji *Prawo prasowe a nowe technologie*:

[...] współcześnie prawie wszyscy mają przy sobie telefony komórkowe wyposażone w aparat fotograficzny, kamerę, dyktafon i są w stanie rejestrować obserwowane zdarzenia. Co więcej, korzystając z usług internetowych, mogą sami je publikować. Są też w stanie wynająć miejsce na serwerze poza dostawcą infrastruktury oraz publikować poza agregatorami informacji. Zasadnym wydaje się więc pytanie, czy powinni, w związku z tym, ponosić odpowiedzialność za słowo?⁸

Dodał, iż ogólne zasady odpowiedzialności wynikają z przepisów kodeksu cywilnego oraz karnego.

Wydaje się, iż obowiązujące w cyberprzestrzeni normy prawne są zbyt mało precyzyjne, co powoduje różne możliwości interpretacji, nie zawsze zgodne z duchem i literą prawa. Sytuacja taka powoduje w orzecznictwie wiele sporów i niespójności, czego konsekwencją jest stan daleko posuniętej niepewności prawnej.

Za słuszną należy uznać opinię Janusza Barty i Ryszarda Markiewicza, że Internet posiada wiele cech, które odróżniają go od tradycyjnych środków przekazu.

² K. Dobrzeniecki, *Lex informatica*, Wydawnictwo TNOiK, Toruń 2008, s. 38–39.

³ Ibidem.

⁴ *Cyberprzestrzeń – definicje*, <http://www.techsty.art.pl/hipertekst/cyberprzestrzen.htm> (dostęp: 26.06.2014).

⁵ K. Dobrzeniecki, *Prawo a etos cyberprzestrzeni*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004, s. 10.

⁶ W. Smoczyński, *Raport. Nowe media w natarcu*, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/281264,1,raport-nowe-media-w-natarciu.read> (dostęp: 16.06.2015).

⁷ Ibidem.

⁸ Konferencja *Prawo prasowe a nowe technologie*, http://www.hfhr.org.pl/obserwatorium/images/PUBLIKACJA_3-1%20referaty%20str.pdf (dostęp: 21.06.2015).

Wyróżnia go interaktywność. Istnieje możliwość interakcji zarówno z użytkownikami sieci, jak i z autorami serwisu. To medium o zasięgu globalnym. Ponadto treści mogą być przekazywane nie tylko w formie tekstowej, ale także w postaci dźwięku, filmu, obrazu. Internet posiada więc zarówno cechy medium masowego, jak i kanału komunikacji indywidualnej i bezpośredniej⁹.

Wiele wskazuje na to, że na gruncie prawa mamy kłopot ze stosowaniem jego przepisów do treści obecnych w sieci, gdyż regulacje dotyczące mediów przekraczają granice, tak jak i same media. Polskie prawo nie jest dostosowane do zmieniającej się rzeczywistości technicznej. I nie chodzi tu jedynie o powszechność korzystania z mediów społecznościowych. Również tradycyjne media, jeśli uwzględnić proces konwergencji, obecne są w sieci.

Celem niniejszej publikacji jest analiza wybranych aspektów regulacji prawnych dotyczących rozpowszechniania treści w cyberprzestrzeni – na gruncie obowiązującego w Polsce prawa medialnego.

2. „Globalna wioska” w aspekcie prawnym

Interesujące wydają się wyniki badania *Social Media w Polsce 2014*. Przeprowadzono je na podstawie trackingu konsumpcji mediów internetowych, na reprezentatywnej próbie 1200 internautów¹⁰. Wyniki wskazują, że młodzież opuszcza tradycyjne platformy społecznościowe na korzyść aplikacji mobilnych. W 2014 roku spadła liczba osób w wieku 18–24, mieszkających w największych miastach, które przynajmniej raz w miesiącu korzystały z tradycyjnych serwisów społecznościowych, w szczególności z serwisu Twitter (–9%), Instagram (–9%) oraz portalu Facebook (–7%). W tym samym czasie wyraźnie wzrósł odsetek nastolatków korzystających z Internetu na urządzeniach mobilnych (+20%). Na portalach społecznościowych dużo większą aktywnością wykazują się mieszkający w mniejszych miastach tzw. „młodzi dorośli”. To osoby, w wieku 24–34 lat, mieszkające w mniejszych miastach (100–200 tys. mieszkańców), które korzystają z serwisów Twitter (+7%), Instagram (+5%) czy YouTube (+5%). Z mediów społecznościowych korzysta również coraz więcej osób starszych (55+). Są aktywni na serwisach Instagram (+5%) czy Facebook (+3%). Ponadto na przestrzeni ostatnich trzech lat wyraźnie wzrosło zainteresowanie młodszych internautów serwisem Snapchat¹¹. Wyniki badań wskazują na rosnące zainteresowanie polskich internautów siecią – dotyczy to również grupy 55+. Rośnie liczba osób korzystających z Internetu. Jednak na gruncie prawa mamy kłopot z „globalną wioską”, gdyż regulacje dotyczące mediów wykraczają poza granice państw.

⁹ J. Barta, R. Markiewicz, *Internet a prawo*, Universitas, Kraków 1998, s. 33–34.

¹⁰ Badanie *Social Media w Polsce 2014*, IRCenter.com (dostęp: 4.12.2015).

¹¹ Ibidem.

Jak zauważa Radosław Grabowski:

[...] brak jest jednolitych regulacji prawnych funkcjonowania Internetu. Istniejące przepisy odnoszą się do niego bowiem nie wprost, często ich stosowanie odbywa się raczej na zasadzie analogii. W tej sytuacji nie dziwi, że istnieją stany faktyczne, do których odnosi się kilka wzajemnie sprzecznych norm, a jednocześnie inne stany faktyczne pozostają poza zasięgiem norm prawnych¹².

W literaturze przedmiotu wskazuje się również na zjawisko transgraniczności, która rodzi pytania np. w odniesieniu do sądów właściwych w rozpatrywaniu przestępstw popełnionych w Internecie – zwłaszcza gdy ten sam czyn ma różną kwalifikację prawną w różnych krajach¹³.

W kontekście norm prawnych stosowanych w cyberprzestrzeni warto przywołać stan prawny opisany przez Grabowskiego:

Jeśli treści naruszające polskie prawo i opublikowane w języku polskim przez obywatela polskiego mieszkającego na stałe w Stanach Zjednoczonych są umieszczone na serwerze, który fizycznie znajduje się na Karaibach, ale jest własnością firmy zarejestrowanej w Wielkiej Brytanii – to jak sformułować kwalifikację prawną oraz właściwość miejscową sądu?¹⁴

Do wyjaśnienia powyższej sytuacji pewnym wskazaniem może być konwencja o korzystaniu z komunikacji elektronicznej w umowach międzynarodowych, przyjęta 23 listopada 2005 roku przez Zgromadzenie Ogólne ONZ. Według niej jedyną przesłanką dla ustalenia międzynarodowego charakteru umowy jest posiadanie siedzib handlowych stron w różnych państwach¹⁵. Jednak w ocenie wspomnianego już Grabowskiego nie ma znaczenia narodowość stron, umiejscowienie urządzeń technicznych (np. serwerów), używany system informacyjny (serwis WWW) czy wykorzystanie zautomatyzowanego systemu umieszczonego na stronach WWW. Elementem przesądającym o miejscu prowadzenia działalności nie może być także używanie krajowych nazw domenowych lub adresów poczty elektronicznej, ponieważ nie mogą być one automatycznie postrzegane jako funkcjonalny odpowiednik fizycznej lokalizacji siedziby. W praktyce więc, w ocenie autora, stosuje się różne wykładnie prawa¹⁶.

¹² *Wpływ Internetu na ewolucję państwa i prawa*, red. R. Grabowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2008, s. 54.

¹³ P. Wąglowski, *Prawo w sieci. Zarys regulacji Internetu*, Helion, Gliwice 2005, s. 280–286.

¹⁴ *Wpływ Internetu...*, op. cit., s. 55–56.

¹⁵ *Prawo Internetu*, red. P. Podrecki, wyd. 2, LexisNexis, Warszawa 2007, s. 160–161.

¹⁶ *Wpływ Internetu...*, op. cit., s. 56.

3. Nowe technologie komunikacji – normy i regulacje

Internet stanowi pod wieloma względami jedyną w swoim rodzaju platformę służącą komunikacji. Technologia używana do tego celu jest jednak w dużej mierze tworzona i regulowana przez działalność biznesową¹⁷. Należy zauważyć, że w 2008 roku Yahoo!, Google i Microsoft podpisały dokument *Global Network Initiative*¹⁸, zobowiązując się publicznie do przestrzegania praw swoich klientów do wolności słowa na całym świecie. Równie istotnym faktem jest to, iż dostawcy oprogramowania, tacy jak Microsoft czy Cisco Systems, dostarczają techniczne środki umożliwiające przeszukiwanie sieci i ustalanie, w jaki sposób użytkownicy uzyskują dostęp do informacji. To z kolei określa większość zawartości stron internetowych i kształtuje współczesny obraz Internetu¹⁹.

We Wspólnej deklaracji specjalnego sprawozdawcy ONZ ds. wolności przekonań i wypowiedzi możemy przeczytać, że:

[...] swobodny przepływ informacji leży u podstaw prawa do wolności słowa. Taki porządek jest zgodny z prawem międzynarodowym, według którego ograniczenia komunikacji mogą być nałożone tylko w sposób prawomocny i demokratyczny i tylko wówczas, gdy jest to konieczne do ochrony zbioru dokładnie zdefiniowanych interesów publicznych. Ograniczenia muszą być jednak proporcjonalne, a władze państwowe powinny zawsze wybierać możliwie jak najmniej restrykcyjną opcję²⁰.

Wynika stąd, że wszelkie zasady czy normy prawne stosowane w kwestii Internetu muszą być zgodne z ogólnymi przepisami.

Wydaje się jednak, iż nie zawsze do zawartości Internetu powinny być stosowane ogólne przepisy prawne. Należy bowiem uwzględnić jego szczególne cechy, a zwłaszcza zasady dotyczące dostawców Internetu. Z tego właśnie powodu coraz więcej osób oraz podmiotów prawnych popiera samoregulację jako najlepsze rozwiązanie. Początkowo skupiała się ona na rozwoju oprogramowania blokującego i filtrującego, które umożliwiło „kontrolę rodzicielską”²¹. Jednak gdy tylko takie oprogramowanie okazało się obiecujące, zostało prędko wykorzystane przez rządy na całym świecie. Kraje takie jak Chiny wykorzystują je w celu zablokowania BBC, CNN oraz innych „wywrotowych” stron²².

¹⁷ Standardy world-wide web (ogólnoświatowej sieci), części Internetu najlepiej znanej użytkownikom, są opracowywane przez World Wide Web Consortium (W3C), niezależne forum ustalające standardy sieci.

¹⁸ <http://www.globalnetworkinitiative.org/> (dostęp: 12.08.2014).

¹⁹ Konferencja *Prawo prasowe...*, op. cit.

²⁰ Wspólna deklaracja specjalnego sprawozdawcy ONZ ds. wolności przekonań i wypowiedzi, specjalnego sprawozdawcy Organizacji Państw Amerykańskich ds. wolności wypowiedzi oraz przedstawiciela OBWE ds. wolności mediów opublikowana w 2001 r.

²¹ Konferencja *Prawo prasowe...*, op. cit.

²² Ibidem.

4. Nowe oblicze mediów – płaszczyzna prawna i etyczna

Rozpatrując możliwość odniesienia istniejącego prawa do rzeczywistości Internetu, nie można pominąć kwestii konwergencji mediów. „Konwergencja to termin charakteryzujący zmiany, jakie zachodzą w technice, przemyśle, kulturze i społeczeństwie”²³. Jest rezultatem rewolucji cyfrowej i przenikania się różnych sektorów informacji i komunikacji²⁴. Jak zauważa Michał Drożdż, „zjawisko konwergencji jest postrzegane jako zrastanie się funkcji i technologii sieci komunikacyjnych oraz medialnych o różnych rodowodach”²⁵. Mamy tu do czynienia z tendencją uniformizacji i integracji różnych technik oraz środków przekazu. Konwergencja (obok multimedialności i interaktywności) jest jednym z pryzmatów, przez które ujmowana jest przyszłość Internetu²⁶. Zjawisko konwergencji nie pozostaje bez wpływu na kształt rynku mediów. W Internecie można słuchać rozgłośni radiowych, oglądać transmisje telewizyjne oraz przeczytać gazetę codzienną lub czasopismo²⁷. W sieci powstała także przeciwwaga dla tradycyjnych kanałów dystrybucji informacji. Bruno Schivinski i Dariusz Dąbrowski wskazują, że:

Partycypacja indywidualnych użytkowników, pełniących role nie tylko autorów, ale też wydawców czy producentów, doprowadziła do stworzenia pojęcia Web 2.0 (*user generated content*) i odnosi się do różnych rodzajów treści wytwarzanych i nadawanych przez końcowych użytkowników (w przeciwieństwie do zawartości mediów tradycyjnych, która tworzona jest przez zawodowych np. pisarzy, wydawców, dziennikarzy, nadawców, producentów)²⁸.

W tym kontekście zasadnym wydaje się pytanie o płaszczyznę prawa medialnego oraz politykę medialną określonych instytucji. W literaturze przedmiotu można się spotkać z opinią, że oprócz licznych korzyści Internet niesie również wiele niebezpieczeństw, stąd wkroczenie uregulowań prawnych w obszar „cyberprzestrzeni” wydaje się konieczne i nieuniknione. Na potrzebę takich uregulowań wskazywano już ponad dziesięć lat temu²⁹.

Można przypuszczać, że samoregulacja jest szansą na skuteczne oddolne stanowienie wszelkiego rodzaju kodeksów etyki, regulaminów i umów, określanych

²³ F. Hacklin, *Management of Convergence in Innovation: Strategies and Capabilities for Value Creation beyond Blurring Industry Boundaries*, Springer, Berlin 2007, s. 29 [za:] D. Yoffie, *Competing in the Age of Digital Convergence*, „California Management Review” 1996, t. 38, nr 4, s. 9.

²⁴ M. Matuzik, *Konwergencja mediów*, <http://matyoss.w.interia.pl/konwergencja.htm> (dostęp: 20.09.2014).

²⁵ M. Drożdż, *Konwergencja mediów – tendencje, modele i konsekwencje*, „Studia Medioznawcze” 2008, 3 (34), s. 85.

²⁶ Ibidem.

²⁷ M. Matuzik, *Konwergencja mediów*, op. cit.

²⁸ B. Schivinski, D. Dąbrowski, *The effect of social media communication on consumer perceptions of brands*, „Journal of Marketing Communications” 2014, s. 1–26.

²⁹ J. Barta, R. Markiewicz, *Internet a prawo*, op. cit., s. 11–12.

zbiorczym mianem „netykiety”³⁰. Zdaniem Drożdża to właśnie „płaszczyzna etyczna o jednoznacznym i uniwersalnym charakterze, oparta o paradygmat personalistyczny, powinna stanowić podstawową zasadę integracji medialnej”. Drugim zaś faktorem samoregulacji mediów może być – według tegoż autora – wolny rynek mediów³¹.

Zagadnienia prawne w przestrzeni cyfrowej stanowią trudny i kontrowersyjny temat z uwagi na odmienne argumenty i racje zaangażowanych podmiotów. Na początku 2012 roku tysiące ludzi protestowało w Polsce przeciw ACTA, międzynarodowej umowie, która wzbudziła ogromne kontrowersje już w momencie powstawania. W samej treści umowy największe wątpliwości budziły zapisy z artykułu 27. Były one mało precyzyjne, co rodziło obawy, że w ręce posiadaczy praw autorskich zostanie oddana zbyt wielka władza, niekontrolowana przez sądy. Mogliby oni bowiem cenzurować sieć, blokując „pirackie” strony, czy naruszać naszą prywatność, domagając się danych osobowych domniemanych piratów³².

Można uznać, iż normy i akty prawne nie nadążają za rozwojem technologicznym mediów. Wprowadzane regulacje dotyczą jedynie chwilowych, pragmatycznych rozwiązań. Brak jest natomiast kompleksowych rozwiązań prawnych dotyczących mediów³³ – stwierdzenie to dotyczy również regulacji występujących w polskim prawie.

5. Media w Polsce – podstawy organizacyjno-prawne

Regulacje prawne będące podstawą działania mediów w Polsce zostały opracowane przed wielu laty. Te dotyczące mediów elektronicznych, zarówno publicznych, jak i komercyjnych, uchwalono w grudniu 1992 roku. W polskim prawie nadal obowiązuje Ustawa prasowa z dnia 26 stycznia 1984 roku traktowana jako gałąź prawa cywilnego. Dotyczy ona wszystkich osób pracujących w mediach jako dziennikarze, wydawcy informacji, edytorzy informacji³⁴. Ustawę nowelizowano wielokrotnie. Ostatnia zmiana weszła w życie 19 lipca 2013 roku³⁵.

Jak zauważa Robert Hajduk, ustawa prasowa została uchwalona jeszcze w czasach PRL-u, w 1984 roku, a zatem na siedem lat przed oficjalnym początkiem polskiego Internetu. Za jego początek uznaje się wysłanie e-maila z Instytutu Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego do UNI-C – Ośrodka Komputerowego Uniwersyte-

³⁰ *Wpływ Internetu...*, op. cit., s. 54.

³¹ M. Drożdż, *Konwergencja mediów...*, op. cit., s. 90.

³² P. Płaza, *Rok po Acta – co nam dały protesty? W imię czego wyszliśmy na ulice?*, http://technologie.gazeta.pl/internet/1,104665,13321914,Rok_po_ACTA_co_nam_daly_protesty__W_imie_czego_wyszlismy.html (dostęp: 28.08.2014).

³³ M. Drożdż, *Konwergencja mediów...*, op. cit., s. 85.

³⁴ DzU z 1984 r. nr 5, poz. 24. Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe.

³⁵ Ustawa z dnia 10 maja 2013 r. o zmianie ustawy – Prawo prasowe (DzU z 2013 r. nr 0, poz. 771).

tu Kopenhaskiego w Danii – miało to miejsce 17 sierpnia 1991 roku³⁶. W ustawie nie pada sformułowanie „Internet”, ale dokument wskazuje wyraźnie, iż odnosi się również do zmian wynikłych w procesie postępu technologicznego (art. 7 ust. 2 pkt 1). Świadczy o tym także orzecznictwo, np. Postanowienie Sądu Najwyższego³⁷.

W dyskusjach nad możliwością odniesienia prawa prasowego do rzeczywistości Internetu najczęściej wymienia się art. 7 pkt 2, ust. 2–3³⁸ oraz art. 45 pp.³⁹ Jest do niego odnoszony także art. 54b⁴⁰. W doktrynie prawnej powszechny jest jednak pogląd, że polskie prawo prasowe nie jest dostosowane do zmieniającej się rzeczywistości technicznej. Jak zauważa przywoływany w niniejszej publikacji A. Bodnar:

Internet, jakim go współcześnie postrzegamy, jaki użytkujemy, jest czymś innym niż ten sprzed lat. W sferze zawartości, jeśli odniesiemy to do portali internetowych, witryn bądź różnego rodzaju stron, które są aktualizowane częściej lub rzadziej, zauważymy pewną zmianę. Coraz więcej materiałów, które się tam pojawiają, jest materiałami własnymi lub takimi, do których wydawca posiada prawa⁴¹.

Jeżeli spojrzymy dzisiaj na mapę internetową pod kątem portali, to te większe należą często do dużych grup wydawniczych specjalizujących się w jakiejś dziedzinie. Taką grupą jest np. Interia⁴². Inne, konkurencyjne portale specjalizują się np. w dziedzinie informacji bądź powiązane są z dużą stacją telewizyjną⁴³. Na fakt ten wskazuje np. Postanowienie Sądu Najwyższego z 2007 roku⁴⁴.

³⁶ R. Hajduk, *10 lat polskiego internetu*, Zeszyty Prawnicze UKSW 10.1 (2010), <http://www.pcworld.pl/artykuly/10106/10.lat.polskiego.Internetu.html> (dostęp: 25.08.2009).

³⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 15 grudnia 2010 r. (III KK 250/10).

³⁸ Art. 7 pkt 1–2. W rozumieniu ustawy: „1) prasa oznacza publikacje periodyczne, które nie tworzą zamkniętej, jednorodnej całości, ukazujące się nie rzadziej niż raz do roku, opatrzone stałym tytułem albo nazwą, numerem bieżącym i datą, a w szczególności: dzienniki i czasopisma, serwisy agencyjne, stałe przekazy telekowe, biuletyny, programy radiowe i telewizyjne oraz kroniki filmowe; prasą są także wszelkie istniejące i powstające w wyniku postępu technicznego środki masowego przekazywania, w tym także rozgłośnie oraz tele- i radiowęzły zakładowe, upowszechniające publikacje periodyczne za pomocą druku, wizji, fonii lub innej techniki rozpowszechniania; prasa obejmuje również zespoły ludzi i poszczególne osoby zajmujące się działalnością dziennikarską, 2) dziennikiem jest ogólnoinformacyjny druk periodyczny lub przekaz za pomocą dźwięku oraz dźwięku i obrazu, ukazujący się częściej niż raz w tygodniu”.

³⁹ Art. 45: „Kto wydaje dziennik lub czasopismo bez rejestracji albo zawieszono – podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności”.

⁴⁰ Art. 54b: „Przepisy o odpowiedzialności prawnej i postępowaniu w sprawach prasowych stosuje się odpowiednio do naruszeń prawa związanych z przekazywaniem myśli ludzkiej za pomocą innych niż prasa środków przeznaczonych do rozpowszechniania, niezależnie od techniki przekazu, w szczególności publikacji nieperiodycznych oraz innych wytworów druku, wizji i fonii”.

⁴¹ A. Bodnar, *Prawo w sieci*, materiały pokonferencyjne, http://www.hfhr.org.pl/obserwatorium/images/PUBLIKACJA_3-1%20referaty%20str.pdf (dostęp: 20.06.2015).

⁴² *Bauer ma prawie 100 proc. akcji w Interia.pl SA*, <http://www.press.pl/newsy/internet/pokaz/13365,Bauer-ma-prawie-100-proc-akcji-w-Interia-pl-SA> (dostęp: 15.08.2013).

⁴³ *Ringier Axel Springer Media przejął od TVN portal Onet.pl*, <http://media2.pl/internet/97700-Ringier-Axel-Springer-Media-przejal-od-TVN-portal-Onet.pl.html> (dostęp: 9.09.2014).

⁴⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego – sygn. akt IV KK 174/07 (rejestracja dzienników i czasopism).

Nowelizacja prawa prasowego zaproponowana 10 lutego 2009 roku przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zawierała pomysł regulacji działalności prasowej prowadzonej za pomocą Internetu. Według założeń nowelizacji pojęcie prasy oznaczało:

[...] publikacje periodyczne, które nie tworzą zamkniętej, jednorodnej całości, ukazujące się nie rzadziej niż raz w roku, opatrzone stałym tytułem albo nazwą, numerem bieżącym i datą, a w szczególności: dzienniki, czasopisma, serwisy agencyjne, biuletyny, programy radiowe i telewizyjne oraz kroniki filmowe; prasą są także wszelkie istniejące i powstające w wyniku postępu technicznego środki masowego przekazywania, o ile upowszechniają publikacje periodyczne za pomocą druku, wizji, fonii lub innej techniki rozpowszechniania, a także publikacje prasowe ukazujące się w formie elektronicznej; prasa obejmuje również zespoły ludzi i poszczególne osoby⁴⁵.

Jak się wydaje, definicja ta była jednak zbyt mało precyzyjna, nie uwzględniała bowiem rozwoju technologicznego rynku mediów. Umożliwiła różne interpretacje. Czy np. aktywność w mediach społecznościowych powinna być uznana za periodyczność? Czym w istocie jest blogosfera, jak zdefiniować tę formę aktywności? Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 18 stycznia 2013 roku wskazuje⁴⁶, iż:

[...] przesłanki definicji prasy spełniają również elektroniczne wersje poszczególnych gazet udostępniane pod adresami internetowymi. Nie można jednak całego Internetu traktować jako prasę, a tylko te portale, które spełniają wszystkie przesłanki wynikające z definicji prasy. Na gruncie obecnego prawa prasowego blog nie może być uznany za prasę, ponieważ nie spełnia wszystkich wymogów zawartych w ustawowej definicji prasy. W szczególności ze względu na swój prywatny charakter nie ma on celu ogólnoinformacyjnego, a raczej opiniotwórczo-literacki. Jest też z reguły jednorodną zamkniętą całością zdeteminowaną osobowością swojego twórcy.

Internet i cyberprzestrzeń to rzeczywistość niezwykle skomplikowana i dynamiczna. Jest wiele teorii i sporów o zakres oraz sposób objęcia jej uregulowaniami prawnymi. Dyskusja dotyczy wielu aspektów prawnych, m.in. konieczności rejestrowania witryn internetowych jako prasy⁴⁷. Uznaje się, że z powodu niejasnych przepisów prawa prasowego właściciele portali internetowych stali się przedmiotem postępowań karnych. W doktrynie prawnej zwraca się uwagę na kazusy dotyczące działalności portali internetowych. Najbardziej znanym jest uznanie odpowiedzialności za wpisy zamieszczane na forach internetowych. Sąd Rejonowy

⁴⁵ *Obserwatorium wolności mediów w Polsce*, http://www.obserwatorium.org/index.php?option=com_content&view=article&id=496:zaoenia-do-projektu-nowelizacji-ustawy-z-dnia-26-stycznia-1984-r-prawo-prasowe&catid=42:z-kraju-polska&Itemid=64 (dostęp: 30.01.2015).

⁴⁶ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Łodzi – I Wydział Cywilny z dnia 18 stycznia 2013 r. (IACa 1031/12).

⁴⁷ A. Adamski, *Internet a polskie prawo prasowe – stan obecny i propozycje zmian*, *Czasopismo Naukowe „Kultura i Historia”*, <http://www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/archives/1686> (dostęp: 25.06.2015).

w Słupsku w wyroku z 16 grudnia 2008 roku⁴⁸ uznał, że prowadzenie działalności prasowej w postaci portalu internetowego i posiadanie statusu redaktora w rozumieniu prawa prasowego nie skutkuje odpowiedzialnością za wpisy umieszczane przez internautów na forum internetowym. Wpisy te nie stanowiły w ocenie sądu materiału prasowego. Stwierdził, iż w ich przypadku zastosowanie znajduje art. 14 ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną, który wyłącza odpowiedzialność karną osoby prowadzącej usługę hostingu⁴⁹. Kolejną głośną sprawą, która doczekała się wielu komentarzy na gruncie prawa, jest ta dotycząca uznania portali internetowych za tytuły prasowe. Powstaje bowiem pytanie, czy brak rejestracji portalu powinien powodować odpowiedzialność karną. Uznanie portalu internetowego za prasę (a tym samym za organ pełniący takie same obowiązki jak tytuł prasowy) zostało przesądzone w postanowieniu Sądu Najwyższego⁵⁰. Sąd Najwyższy uznał, że prasą są publikacje i przekazy periodyczne rozpowszechniane za pomocą Internetu i jeżeli jakakolwiek strona internetowa jest aktualizowana częściej niż raz w roku, powinna być zarejestrowana w sądzie⁵¹. Bezpośrednią konsekwencją postanowienia SN są sprawy dotyczące portali internetowych, w których ich redaktorzy starają się przekonać sądy, że przepisy prawa prasowego nie mają do nich zastosowania⁵².

Można przypuszczać, iż nadchodzi czas zastosowania narzędzi ekonomicznej analizy prawa również do praw własności intelektualnej, m.in. prawa autorskiego. Prawa te, tradycyjnie utożsamiane z kulturą i sztuką, wchodzi bowiem w sferę zainteresowania przedsiębiorstw⁵³.

6. Podsumowanie

Profesor Uniwersytetu Paryskiego Claude-Jean Bertrand, zwolennik wyważonego podejścia do regulacji mediów, autor książki *Deontologia mediów (La déontologie des médias)*, zacytował w niej słowa wypowiedziane przez prezydenta Stanów Zjednoczonych Johna Adamsa w 1815 roku: „Jeśli kiedykolwiek będzie miała nastąpić poprawa losów ludzkości, to filozofowie, teologowie, prawodawcy, politycy i moralści przekonają się, że najtrudniejszym, najniebezpieczniejszym i najważniejszym problemem, który będą musieli rozwiązać, jest stworzenie odpowiednich przepisów, regulujących funkcjonowanie prasy”⁵⁴. Zdaniem Bertranda należy

⁴⁸ Wyrok Sądu Rejonowego w Słupsku z 16 grudnia 2008 r. (sygn. akt II K 367/08).

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2007 r. (sygn. IV KK 174/07).

⁵¹ Ibidem.

⁵² Por. np. sprawę portalu www.bielsko-biala.pl, zakończoną wyrokiem uniewinniającym Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej (sygn. VII Ka 715/09).

⁵³ W. Szpringer, *Dostęp do treści w internecie – perspektywa regulacji*, „E-mentor” 2008, nr 5 (27), <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/27/id/587> (dostęp: 5.06.2015).

⁵⁴ C.-J. Bertrand, *Deontologia mediów*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2007, s. 10.

poszukiwać w tej materii złotego środka między romańskim przywiązaniem do regulacji prawnej a anglosaskim przywiązaniem do wolnego rynku.

Samoregulacja w obszarze mediów elektronicznych ma tę wielką zaletę, że może podążać w stosunkowo niewielkiej odległości za rozwojem „nowych” mediów. Natomiast nowe, precyzyjne regulacje prawne w materii mediów elektronicznych trudno wprowadzić w życie w krótkim czasie⁵⁵. Polskie prawo nie jest dostosowane do zmieniającej się rzeczywistości technicznej. I nie chodzi tu tylko o powszechność korzystania z mediów społecznościowych, na co wskazują prezentowane w niniejszej publikacji wyniki badań. Również tradycyjne media, jeśli uwzględnić proces konwergencji, obecne są w sieci. Doświadczenie prawne i społeczne wskazują, że konieczna jest nowelizacja obowiązującej ustawy prasowej z 1984 roku – jeśli nie wręcz napisanie od podstaw zupełnie nowego projektu. Zarazem jednak przewrotnie można zadać sobie pytanie, czy nowe prawo, odpowiadające na wyzwania dnia dzisiejszego, już jutro nie będzie przestarzałe?

W dobie Internetu bardzo łatwo stać się obiektem zainteresowań szerokiego grona odbiorców. Portale społecznościowe pozwalają na dotarcie do kilkutyśięcnej, a nawet kilkumilionowej grupy odbiorców w bardzo krótkim czasie. Sieć rozpowszechnia jednak nie tylko informacje, ale również plotki i wizerunek, który w myśl prawa podlega ochronie⁵⁶. W Konstytucji RP w art. 47 stwierdza się, iż: „Każdy ma prawo do ochrony życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”⁵⁷.

Coraz więcej znanych osób rozpoczyna walkę z tabloidami oraz ze środkami masowego przekazu w sieci, które bezprawnie rozpowszechniają ich wizerunek, np. przez publikację fotografii wykonanych podczas prywatnych czynności⁵⁸. Nieprecyzyjne przepisy prawa pozwalają jednak na ich świadome naruszanie przez media. W istocie bowiem istnieje dowolność interpretacji, co skutkuje różnymi wyrokami wydawanymi przez sądy. Ale to już zupełnie inne zagadnienie, które być może – stanie się przedmiotem zainteresowania innych badaczy rynku mediów.

Bibliografia

Opracowania książkowe:

- Barta J., Markiewicz R., *Internet a prawo*, Universitas, Kraków 1998.
Bertrand C.-J., *Deontologia mediów*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2007.
Dobrzeńcki K., *Lex informatica*, Wydawnictwo TNOiK, Toruń 2008.
Dobrzeńcki K., *Prawo a etos cyberprzestrzeni*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004.

⁵⁵ A. Bodnar, Konferencja *Prawo prasowe a nowe technologie*, http://www.hfhr.org.pl/obserwatorium/images/PUBLIKACJA_3-1%20referaty%20str.pdf (dostęp: 20.06.2015).

⁵⁶ Art. 14 ust. 6 (DzU z 1984 r. nr 5, poz. 24).

⁵⁷ Art. 47 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (DzU z dnia 16 lipca 1997 r.).

⁵⁸ J. Sieńczyło-Chlabicz, *Rozpowszechnianie wizerunku osób powszechnie znanych*, PPH 2003, 9, t. 3, s. 17.

- Doktorowicz K., Dudek W., *Brytyjski model komercjalizacji i początki transformacji telewizji w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1995.
- Goban-Klas T., *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Kraków 2001.
- Hacklin F., *Management of Convergence in Innovation: Strategies and Capabilities for Value Creation Beyond Blurring Industry Boundaries*, Springer, Berlin 2007.
- Jakubowicz K., *Media publiczne. Początek końca czy nowy początek*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
- Kański R., *Podstawy i rozwój e-biznesu*, Wyższa Szkoła Handlowa, Wrocław 2005.
- Miżejewski M., *Transformacja telewizji w Polsce po roku 1989 na tle zmian politycznych*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Przemyśle, Przemyśl 2005.
- Nierenberg B., *Publiczne przedsiębiorstwo medialne. Determinanty, systemy, modele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.
- Ociepka B., *Dla kogo telewizja? Model publiczny w postkomunistycznej Europie Środkowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2003.
- Pokorna-Ignatowicz K., *Telewizja w systemie politycznym i medialnym PRL*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2003.
- Prawo Internetu*, red. P. Podrecki, wyd. 2, LexisNexis, Warszawa 2007.
- Radio i Gazety. Transformacja polskich mediów regionalnych po 1989 roku*, red. W. Furman, J. Marszałek-Kawa, B. Nierenberg, K. Wolny-Zmorzyński, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010.
- Sieńczyło-Chlabicz J., *Rozpowszechnianie wizerunku osób powszechnie znanych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, 9, t. 3.
- Wagłowski P., *Prawo w sieci. Zarys regulacji Internetu*, Helion, Gliwice 2005.
- Wpływ Internetu na ewolucję państwa i prawa*, red. R. Grabowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2008.
- Yoffie D., *Competing in the Age of Digital Convergence*, „California Management Review” 1996, t. 38, nr 4.

Studia, artykuły w czasopismach naukowych, opracowania:

- Drożdż M., *Konwergencja mediów – tendencje, modele i konsekwencje*, „Studia Medioznawcze” 2008, nr 3 (34).
- Jakubowicz K., *Media publiczne [w:] Rynek audiowizualny w Polsce. Ocena i perspektywy*, red. J.W. Adamowski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2003.
- Kozłowski S., *Transformacja w Polsce jako innowacja pozytywna i negatywna [w:] Dylematy polskiej transformacji*, red. J. Błuszkowski, Dom Wydawniczy „Elipsa”, Warszawa 2008.
- Myśliński J., *Media w II i III Rzeczypospolitej [w:] Demokratyczne przemiany polskich mediów w latach 1989–2009*, red. K. Wolny-Zmorzyński, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009.
- Schivinski B., Dąbrowski D., *The effect of social media communication on consumer perceptions of brands*, „Journal of Marketing Communications” 2014.

Akty prawne, uchwały, zarządzenia, raporty:

- Art. 14 ust. 6 (DzU z 1984 r. nr 5, poz. 24).
- Art. 47 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (DzU z dnia 16 lipca 1997 r.).
- Badanie *Social Media w Polsce 2014*, IRCenter.com.
- DzU z 1984 r. nr 5, poz. 24. Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe.
- DzU z 1997 r. nr 78, poz. 483.
- DzU z 2005 r. nr 267, poz. 2258.

- Konwencja o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej sporządzona w Sztokholmie dnia 14 lipca 1967 r. (DzU z 1975 r. nr 9, poz. 49).
- Konwencja związkowa paryska o ochronie własności przemysłowej – tekst ratyfikowany w roku 1931 (DzU z 1932 r. nr 2, poz. 8).
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Łodzi – I Wydział Cywilny z dnia 18 stycznia 2013 r. (IACa 1031/12).
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 15 grudnia 2010 r. (III KK 250/10).
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2007 r. (sygn. IV KK 174/07).
- Privacy and Human Rights 2000* [Prywatność i prawa człowieka 2000], Privacy International, <http://www.privacyinternational.org/survey/>.
- Sprawozdanie KRRiTV, Warszawa 1995.
- Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji, art. 26 ust. 1 (DzU z 1993 r. nr 7, poz. 34).
- Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (DzU z 29 stycznia 1993 r.).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (DzU z 1993 r. nr 47, poz. 211) (tekst jednolity – DzU z 2003 r. nr 153, poz. 1503 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (DzU z 2006 r. nr 90, poz. 631).
- Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (DzU z 2001 r. nr 49, poz. 508) (tekst jednolity – DzU z 2003 r. nr 119, poz. 1117 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 10 maja 2013 r. o zmianie ustawy – Prawo prasowe (DzU z 2013 r. nr 0, poz. 771).
- Wspólna deklaracja specjalnego sprawozdawcy ONZ ds. wolności przekonań i wypowiedzi, specjalnego sprawozdawcy Organizacji Państw Amerykańskich ds. wolności wypowiedzi oraz przedstawiciela OBWE ds. wolności mediów opublikowana w 2001 r.
- Wyrok Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej (sygn. VII Ka 715/09).
- Wyrok Sądu Rejonowego w Słupsku z 16 grudnia 2008 r. (sygn. akt II K 367/08).

Źródła internetowe:

- Adamski A., *Internet a polskie prawo prasowe – stan obecny i propozycje zmian*, Czasopismo Naukowe „Kultura i Historia”, <http://www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/archives/1686>.
- Bauer ma prawie 100 proc. akcji w Interia.pl SA*, http://www.press.pl/newsy/internet/pokaz/13365,Bauer-ma-prawie-100-proc_-akcji-w-Interia_pl-SA.
- Cyberprzestrzeń – definicje*, <http://www.techsty.art.pl/hipertekst/cyberprzestrzen.htm>.
- Hajduk R., *10 lat polskiego internetu*, *Zeszyty Prawnicze UKSW* 10.1 (2010), <http://www.pcworld.pl/artykuly/10106/10.lat.polskiego.Internetu.htm>.
- Konferencja *Prawo prasowe a nowe technologie*, http://www.hfhr.org.pl/obserwatorium/images/PUBLIKACJA_3-1%20referaty%20str.pdf.
- Matuzik M., *Konwergencja mediów*, <http://matysoss.w.interia.pl/Konwergencja.htm>.
- Obserwatorium wolności mediów w Polsce*, http://www.obserwatorium.org/index.php?option=com_content&view=article&id=496:zaoenia-do-projektu-nowelizacji-ustawy-z-dnia-26-stycznia-1984-r-prawo-prasowe&catid=42:z-kraju-polska&Itemid=64.
- Płaza P., *Rok po Acta – co nam dały protesty? W imię czego wyszliśmy na ulice?*, http://technologie.gazeta.pl/internet/1,104665,13321914,Rok_po_ACTA_co_nam_daly_protesty__W_imie_czego_wyszlimy.html.
- Ringier Axel Springer Media przejął od TVN portal Onet.pl*, <http://media2.pl/internet/97700-Ringier-Axel-Springer-Media-przejal-od-TVN-portal-Onet.pl.html>.
- Smoczyński W., *Raport. Nowe media w natarciu*, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/281264,1,raport-nowe-media-w-natarciu.read>.

Szpringer W., *Dostęp do treści w internecie – perspektywa regulacji*, „E-mentor” 2008, nr 5 (27),
<http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/27/id/587>.
<http://www.globalnetworkinitiative.org/>.
<http://www.institut.info/Vkonf/site/29.pdf>.
http://www.mojeopinie.pl/semantyczna_przyszlosc_sieci,3,1305409053.
http://di.com.pl/news/41601,0,Prawne_aspekty_monitoringu_mediow.html.
<http://www.tvp.info/16770543/usmierceni-w-sieci-polscy-celebryci-padaja-ofiarami-hejterow>.
<http://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=ustawa%20medialna%20w%20polsce>.
http://www.google.pl/url?url=http://www.ejournals.eu/pliki/art/2708/&rct=j&frm=1&q=&resrc=s&sa=U&ved=0ahUKEwjCoZKoxu3JAhWHEiwKHWbODCUQFggTMAA&usg=AFQjCNE4OELHr6jLYY94-_uN3-guuCyUQA
<http://www.pcworld.pl/artykuly/10106/10.lat.polskiego.Internetu.html>